

OVANÅKER TILL MALVIK VÄG 605

Särskild utredning

Alfta och Ovanåkers socknar
Ovanåkers kommun
Hälsingland
2012

*Leif Andersson
Inga Blennå*

OVANÅKER TILL MALVIK VÄG 605

Särskild utredning

Alfta och Ovanåkers socknar
Ovanåkers kommun
Hälsingland
2012

Rapport 2012:20
Leif Andersson
Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från länsmuseets hemsida eller beställa kostnadsfritt i PDF format inger.eriksson@xlm.se eller 026-65 56 42.

Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2012

Omslagsbild: Del av stenmur, lämning nr 16. Foto: Inga Blennå.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Inledning.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	5
Målsättning och metod.....	6
Resultat.....	6
Sammanfattning.....	9
Administrativa uppgifter.....	9
Referenser.....	9
Bilaga 1.....	10
Bilaga 2.....	11

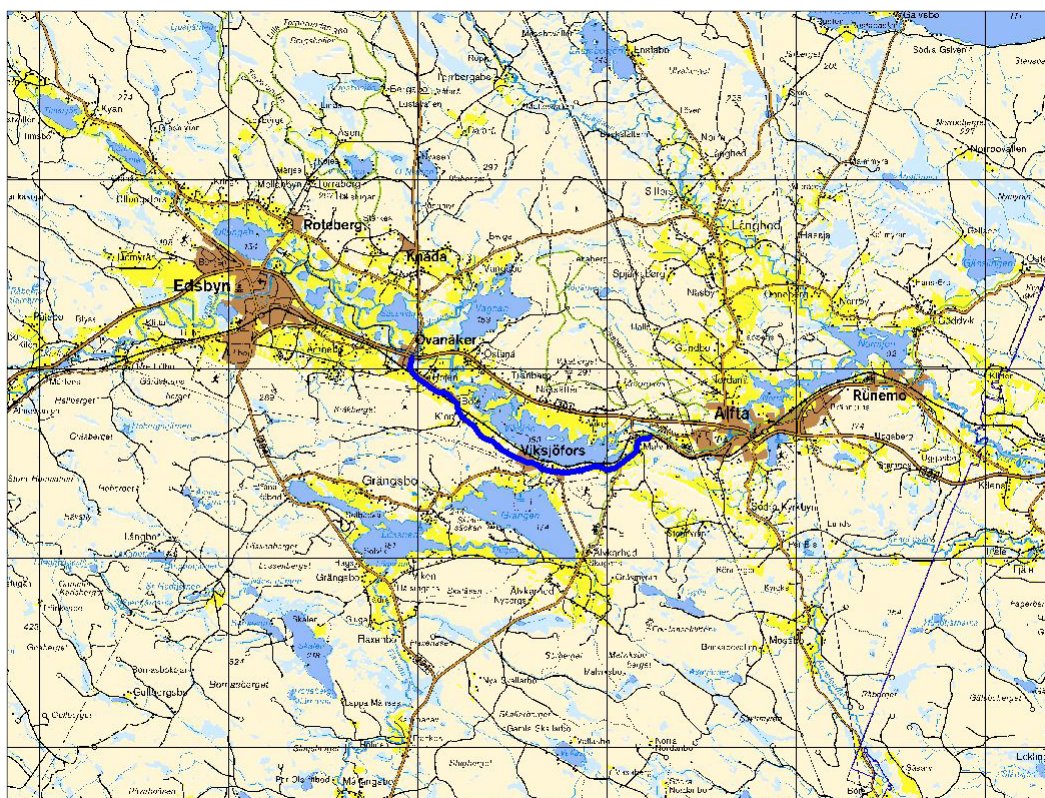

Bild 1. Karta över centrala delen av Ovanåkers kommun. Utredningsområdet markerat med blått.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Vectura, Mark & Samhälle utfört en arkeologisk utredning av väg 605 sträckan mellan Ovanåker – Malvik, Alfta och Ovanåkers socknar, Ovanåkers kommun, Gävleborgs län. Utredningen föranleddes av planerade vägförbättringsarbeten. Vägbredden skall bibehållas men åtgärderna medför att vägområdet utökas på båda sidor. Undersökningsområdet var ett ca 15-20 meter brett område på var sida av vägen. Projektör och kostnadsansvarig är Vectura Consulting AB. Fältarbetet utfördes under juni månad 2012 av Leif Andersson och Inga Blennå. Fält- och rapportansvarig var Inga Blennå.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet utgörs främst av jordbruksmark med betydande värden ur kulturhistorisk synpunkt. Området inbegriper både Alfta och Ovanåkers socknar. Det var först under 1600-talet som de delades upp och bildade två socknar. Sockennamnet Alfta är sannolikt bildat efter ett äldre namn på Kyrktjärnen (Brink 1984:37). Ovanåker återgår antingen på höjden där byn är belägen eller på det lägre liggande Alfta (Brink 1984:35).

Inom närområdet ligger många gårdar med tydlig och lång hävd och i den flacka dalgången som omger Voxna älv finns stora odlingsmarker. De lätta sedimentjordarna har tidigt möjliggjort odling. De förhistoriska lämningarna visar på hävd från järnålder med bland annat gravar, järnframställningsplatser och slaggförekomster, men även boplatser och lösfynd från stenåldern finns representerade. Inom området finns också ett flertal övriga kulturhistoriska lämningar som till exempel bebyggelselämningar.

Bild 2. Byn Malvik med en äldre vägsträckning, lämning nr 4, i åkermarken till höger i bild. Foto: Inga Blennå.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Målsättningen med den särskilda utredningen var att klargöra om de planerade åtgärderna berörde några fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar. Före fältarbetets början utfördes en byråinventering av äldre kartmaterial, Riksantikvarieämbetets fornminnesregister FMIS samt Skogsstyrelsens databas över Skog & Historialämningar.

Utredningsområdet har inventerats okulärt, vid behov har marken sondats. Lämpliga lägen för boplatser från förhistorisk tid eftersöktes. Påträffade lämningar har beskrivits och mätts in med GPS. Samtliga lämningar markerades med svart/gula kulturmiljöhänsynsband.

Bild 3. Husgrund, lämning nr 3. Foto: Inga Blennå.

RESULTAT

Totalt påträffades 18 lämningar i utredningen (*Tabell 1*). Samtliga lämningar klassas som övriga kulturhistoriska lämningar, ingen fast fornlämning registrerades. Lämningarna utgörs främst av rester efter den gamla vägsträckningen vilken huvudsakligen går under nuvarande väg. Tre hägnader i form av stenmurar registrerades samt två röjningsrösen. Längs sträckan framkom också fyra bygghälsämningar, två av dem redan tidigare uppmärksammade i *FMIS*, *RAÄ 144*, samt *Skog och Historia*, *SoH 22519*.

Inom undersökningsområdet fanns också en så kallad höglignande lämning, *RAÄ 23*, vilket innebär att den har ett fornlämningsliknande utseende. Objektet är medtaget i fornminnesregistret för att undvika förväxling med fast fornlämning. Inom området fanns även ett antal huggna stenstolpar, utgörande rester efter staket (lämning nr 11) som bör beaktas.

Utredningsområdets östra del korsas av den så kallade *pilgrimsleden*, vilken ordningsställts och skyltats genom ett Leader-projekt. En skylt är placerad invid väg 605 (lämning nr 5) och vid vägarbetena bör hänsyn tas till denna. Inom området fanns även ett antal huggna stenstolpar, utgörande rester efter staket (lämning nr 11) som bör beaktas.

Bild 4. Stenmur, lämning nr 12. Foto: Inga Blennå.

Bild 5. RAÄ 23, högliknande lämning, lämning nr 18. Foto: Inga Blennå.

Nr	RAÄ/S oH nr	Sida av vägen	Meter från vägkant	Lämningstyp	N koordinat	E koordinat
1		N	0-4 m	Vägbank	6801477	0554116
2	RAÄ 144	N	5 m	Bebyggelse- lämning	6801475	0554007
3		N	10 m	Bebyggelse- lämning	6801437	0553924
4		V	2-6 m	Vägbank	6801374	0553873
5		Ö	6 m	Skylt	6801046	0553806
6		SSV	16 m	Stenmur	6800886	0553501
7		N	5 m	Röjningsröse	6800671	0553070
8		S	0-4 m	Vägbank	6800686	0552752
9		N	3 m	Vägbank	6800686	0552590
10		S	5 m	Vägbank	6800584	0552169
11		S	4-6 m	Stenstolpar	6800578	0551640
12		S	4 m	Stenmur	6800702	0551282
13		S	10 m	Bebyggelse- lämning	6800741	0551219
14	SoH 22519	N	7 m	Bebyggelse- lämning	6800970	0550667
15		SV	3 m	Röjningsröse	6801193	0550222
16		S	14 m	Stenmur	6801709	0549579
17		N	4 -6 m	Vägbank	6802102	0549181
18	RAÄ 23	N	6 m	Högliknande- lämning	6802236	0549123
19				UTGÅR		

Tabell 1. Påträffade lämningar efter väg 605.

Bild 6. Skylt "pilgrimsled", lämning nr 5. Foto: Inga Blennå.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Vectura, Mark & Samhälle utfört en arkeologisk utredning av väg 605 sträckan mellan Ovanåker – Malvik, Alfta och Ovanåkers socknar, Ovanåkers kommun, Gävleborgs län. Utredningen föranleddes av planerade vägförbättringsarbeten av sträckan.

Målsättningen var att klargöra om planerade åtgärder berörde några fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar. Fältarbetet utfördes i form av en inventering då påträffade lämningar beskrevs och mättes in med GPS.

Totalt påträffades 18 lämningar i utredningen. Inga fasta fornlämningar hittades. Lämningarna bestod av bland annat äldre vägsträckningar, stenmurar, röjningsrösen och husgrunder. De arkeologiska åtgärder som kan bli aktuella beslutas av Länsstyrelsen.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut:	frivillig utredning
Fastighetskartans blad:	15G0b, 15 G0c
Personal:	Leif Andersson och Inga Blennå
Fältarbetstid:	Juni 2012
Projektansvarig:	Inga Blennå

REFERENSER

Brink, S. 1984. *Ortnamn i Hälsingland*. Stockholm 1984.

BILAGA 1

Karta 1

Karta 2

Karta 3

BILAGA 2

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
1	Färdväg Vägbank	Vägbank, 70 m l (Ö-V), 3,5 m br och 0,2-0,3 m h. Övertorvad och bevuxen med sly. Försvinner in under befintlig väg. 0-4 meter N om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
2 Alfta RAÄ 144	Lägenhets- bebyggelse Torp	Torplämning, ca 40x40 m st (NNV-SSÖ) bestående av 2 husgrunder med spisröse. 5 meter N om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
3	Lägenhets- bebyggelse Övrigt	Husgrund, 5x5 m st. Spisröse i SÖ delen 2x1,5 m st och 0,3 m h. 10 meter N om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
4	Färdväg Vägbank	Vägbank, 60 m l (N-S), 2-3 m br och 0,3 m h. Plan yta. 2-6 meter V om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
5	Skylt Pilgrimsled	Skylt med texten " Pilgrimsled ". 1 meter Ö om befintlig väg.	Visa hänsyn.
6	Hägnad Stenmur	Stenmur, 56 m l (NÖ-SV), 2-6 m br och 0,1,-1 m h. I SV delen finns 2 huggna grindstolpar av sten, 1,3-2 m h. 16 meter SSV om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
7	Röjningsröse	Odlingsröse, 1,5-2,5 m st (Ö-V), 0,3 m h av 0,3- 0,5 m st stenar upplagda mot 1 m st markfasta stenar. 5 meter N om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
8	Färdväg Vägbank	Vägbank, 30 m l (ÖNÖ-VSV) och 2,5-3 m br. Avgränsas av diken. 4 meter S om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
9	Färdväg Vägbank	Vägbank, 40 m l (NÖ-SV) och 1,5-2 m br. Inschaktad i slänt. 3 meter N om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
10	Färdväg Vägbank	Vägbank, 180 m l (Ö-V), 5-7 m br och 0,2-0,5 m h. 5 meter S om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning

11	Stenstolpar	Stenstolpar efter staket. Efter en sträcka av 65 m (Ö-V) finns 7 stående och 2 liggande huggna granitstolpar, 1-1,2 m h och 0,2x0,3 m br. 2,5 meter S om befintlig väg.	Visa hänsyn
12	Hägnad Stenmur	Stenmur, 45 m l (NNÖ-SSV), 3-4 m br och 0,6-0,8 m h. Övertorvad. Skadad i NNÖ delen av vägbygge. 2 meter S om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
13	Lägenhets- bebyggelse Övrig	Husgrund, sentida, 9x8 m st (NÖ-SV). 10 meter S om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
14 SoH nr 22519	Lägenhets- bebyggelse Torp	Torplämning, ca 40x60 m st (Ö-V), bestående av 2 husgrunder, 1 ekonomibyggnad och 1 brunn. 7 meter N om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
15	Röjningsröse	Odlingsröse, 7x1-2,5 st (NV-SÖ) och 0,3 m h. 3 meter SV om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
16	Hägnad Stenmur	Stenmur, 15 m l (N-S), 1,5-2 m br och 0,5-0,6 m h. Slarvigt lagd. 14 meter S om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
17	Färdväg Vägbank	Vägbank 60 m l (NV-SÖ) och 4-5 m br. 4-6 meter N om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning
18 Ovanåker Raå 23.	Fornlämnings- liknande lämning	Högliknande lämning, rund, 6 m i diam och 0,6 m h. 6 meter Ö om befintlig väg.	Övrig kulturhistorisk lämning

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE. FAKTARUM: STYRMANSGATAN 4, GÄVLE.